

Lägesrapport reservatsutredning för Vattenledningsområdet

I Vattenledningsområdet, alltså friluftsområdet runt Vattenledningsparken, pågår en utredning för ett nytt naturreservat. Fältsäsongen 2020 uppdateras kunskapen om naturvärdena genom inventeringar i utredningsområdet.

Ett framtaget förslag till naturreservat är tänkt vara klart tredje kvartalet 2021. Förslaget tar Jönköpings kommun fram i samband med en detaljplan för ett nytt verksamhetsområden på Hedenstorp. Samråd och jämkning har gjorts mellan området för skyddad natur och ny bebyggelse.

Utredningsområdet är bostadsnära natur till Tokarp, Gräshagen och Mariebo. Terrängen utgörs av en kraftig östsluttning från det högt belägna Dylycke, som är 225 m ö h meter över havet, till de lägsta delarna, 125 m ö h vid Lovisagatan. Under fältsäsongen 2020 görs fågel-, fladdermus- och naturvärdesinventeringar.

Senast det var ett ärende för politiken var när Vattenledningsområdet fick en skötselplan beslutad av kommunfullmäktige, 2008-01-31.

Området har funnits med i naturvårdsplanering sedan 1980. Då som ett objekt som föll ut i en översiktlig inventering. Objektet hette Åsens gårds betesmarker. Beskrivningen var betesmarker som huvudsakligen är bevuxna med lövträd, med nyligen upphört bete.

Idag är här örtrika bland- och lövskogar med generellt höga värden för biologisk mångfald och för friluftsliv. De högsta naturvärdena är knutna till den ganska stora arealen äldre ekrika skogsbestånd, ovanligt stora förekomster av lövskogsklädda källkärr och synnerligen artrika bergbranter med ädellövträd.

I naturvärdesinventeringen har sammanlagt 26 rödlistade arter noterats, fåglar borträknade. I området förekommer de kommunala ansvarsarterna smalbandad ekbarkbock, trubbig räsvansmossa och laven småfruktigt blågryn.

Småfruktigt blågryn *Gregorella humida* (VU) växer i kanten av en sliten stig. Den är en marklevande lav som behöver störd mark med blottad sand.

I östra delen av området finns långsträckta, men inte så dramatiskt höga bergbranter med inslag av riktigt gamla lindar, almar och askar. Här lever svamparna prakttagging, *Steccherinum robustius* (EN), almrostöra *Hymenochaeta ulmicola* (EN), samt lavarna klosterlav *Biatoridium monasteriense* (VU) och stiftklotterlav *Opegrapha vermicellifera* (NT). Prakttagging växer på alm och indikerar lokalklimatiskt varma något fuktiga ädellövskogar på kalkrika djupa mulljor.

I branten finns också trubbig räsvansmossa *Thamnobryum neckeroides* (VU), ansvarsart i Jönköping. Den är en ny art för Sverige sedan 2014 och hittades vid Jönköpings kommuns nyckelbiotopsinventering.

Tvårs branterna, i väst-östlig riktning rinner flera små skogsbäckar ner. Dessa börjar i några ovanligt stora och flera små källkärr och källflöden belägna i sluttningens övre delar.

En karaktärsart i området är skärmstarr, signalart för biologiskt värdefull skog med källflöden. Även källpraktmossa, skogshakmossa och gul hårgräsmossa *Cirriophyllum crassinervium* (NT) förekommer, vilket visar på en ostörd hydrologi. Sammantaget finns ett 10-tal nyckelbiotoper, av typen källkärr och naturlig skogsbäck, alltså värdekärnor.

Förutom nämnda naturtyper ädellövskog, ekmiljöer och källkärr finns skyddsvärd barrskog, bland annat ängsgranskog.

I fågelinventeringen så noterades hela 54 fågelarter 2020 vilket är aningen fler jämfört med 2005. Antalet rödlistade fågelarter i området har minskat från 14 till 10 arter 2020. Tydligt är en påtaglig minskning av jordbrukslandskapets fåglar. Sammantaget speglar fågelfaunan en rik natur med olika habitat och naturtyper.

I en mollusk-inventering 2012, alltså snäckor-sniglar, gjordes fynd på två lokaler i Vattenledningsområdets alkärr och ädellövbrant, punktsnäcka, *Punctum pygmaeum* och vitglanssnäcka, *Nesovitrea petronella*. Arterna visar på att fyndplatserna har lång skoglig kontinuitet. De undersökta lokalerna har högt skyddsvärde för molluskfaunan. Dessutom hittades dvärgsnigel, *Arion intermedius*, en ovanlig, suboceanisk snigeltart – tidigare endast känd från ett fåtal förekomster i inlandet.

Rödlistan är ett verktyg som visar arters risk att dö ut. Bedömningen görs utifrån populationsminskning, -storlek eller fragmentering. Rödlistan har flera kategorier där NT är nästan hotade (Near Threatened) och arter inom följande kategorier bedöms vara hotade där VU står för Vulnerable sårbar, EN är Endangered starkt hotad och CR står för Critically Endangered akut hotad. Dessutom finns kategorin DD, Data Deficient. Rödlistade arter i ett område är ett sorts kvitto på att skyddsvärda miljöer och ovanliga habitat finns nu och historiskt tillbaka i tiden.

Naturvårdsarbete handlar till stor del om att hejda förlusten av biologisk mångfald. Det innebär att bromsa utdöende av arter, upprätthålla variation i en populations genetik och minska förlusten av ovanliga biotoper och habitat.

Odlingslandskapets öppna gräsmarker i Vattenledningsområdet var vanliga biotoper i den tidigare markanvändningen. De har minskat med upphörd hävd på 1950-1970-talet. En del arter lever till viss del kvar. Noterade signalarter för ängs- och betesmarker vid inventeringar i området 2005 och 1984 är ängsvädd, jungfrulin, stagg, bockrot, knägräs, slåttergubbe, svinrot och 1984 även sommarfibbla och smörboll.

Värdefullt i naturen och för kulturhistorien är att området hyser Junebäckens källor. Namnet Jönköping går tillbaka till medeltiden och är handelsplatsen vid bäcken June. I mer modern tid är Åsendammen en av Sveriges första vattenverk. Åsendammen ingår i riksintresset för kulturmiljövården Jönköpings tätort, och är ett fint exempel på en tidigkommunal teknisk anläggning.

För rekreation och friluftsliv är Vattenledningsområdet värdefullt dels för dess närhet till staden, dels för en variationsrik natur topografiskt och med många olika naturmiljöer.

2020-08-05

Helen Bjurulf

Kommunekolog